

Tuomas Ojanen
28.2.2019

Eduskunnan perustuslakivaliokunnalle

HE 302/2018 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kokoontumislain 7 §:n muuttamisesta

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi kokoontumislakia siten, että ulkona yleisellä paikalla järjestettävästä kokouksesta olisi tehtävä ilmoitus kokouspaikan poliisille nykyisen kuuden tunnin asemesta vähintään 24 tuntia ennen kokouksen alkamista. Esityksen mukaan ilmoitusajan pidentämisellä pyritään antamaan poliisille nykyistä paremmat edellytykset turvata kokoontumisvapauden käyttämistä ja hoitaa muut yleisiin kokouksiin liittyvät poliisin tehtävät.

Kuten esityksen suhdetta perustuslakiin ja säätämisjärjestystä koskevasta jaksosta 6 ilmenee, esityksen valtiosääntöoikeudellinen merkittävyys liittyy ennen muuta perustuslain 13 §:ssä turvattuun kokoontumisvapauteen. Ehdotus on myös merkityksellinen perustuslain 12 §:ssä turvatuun sananvapauden kannalta. Lisäksi esityksellä on liityntöjä perustuslain 2 §:n 2 momentin, 14 §:n 4 momentin ja 20 §:n 2 momentin säännöksiin yksilöiden oikeudesta osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnan ja elinympäristönsä kehittämiseen osana perustuslain 2 §:n mukaista kansanvaltaa.

Esityksen säätämisjärjestysjaksossa 6 on tehty selkoa valtiosääntöoikeudellisen arvioinnin lähtökohdista ottaen huomioon perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön ohella Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntöä kokoontumisvapaudesta Euroopan ihmisoikeussopimuksen 11 artiklassa. Nähdäkseni esityksestä ilmeneviin valtiosääntöoikeudellisen arvioinnin lähtökohtiin ei ole olennaista lisättävänä, etenkin kun otetaan huomioon muualla esityksessä perustuslain 13 §:stä ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen 11 artiklasta esitetty (ks. erit. jakso 1).

Esityksen välttämättömyys ja tarkoituksenmukaisuus herättää joitain kysymyksiä. Yhtäältä voidaan kysyä, onko esitetty ennakoilmoitusajan pidentäminen nelinkertaisesti nykyiseen verrattuna välttämätön ja oikeasuhtainen toimenpide sillä tavoiteltuihin hyötyihin nähden. Toisaalta voidaan kysyä, olisiko nykyistä pidempi ennakoilmoitusaika mahdollista rajata vain tiettyihin kokouksiin tai kokoontumistilaisuuksiin. Kuten esityksen jaksosta 1 ilmenee, esimerkiksi Yhdistyneissä kuningaskunnissa ilmoittamismenettely koskee vain marsseja ja kulkueita, kun taas muunlaiset kokoukset on vapautettu ilmoittamismenettelystä. Azerbaidžanissa, Kreikassa, Saksassa ja Yhdistyneissä kuningaskunnissa spontaaneista kokouksista ei tarvitse ilmoittaa etukäteen.

Kuten esityksen jaksoista 1 ja 6 tulee kuitenkin esiin, valtioilla on verraten laaja harkintavalta ilmoitusmenettelyissä Euroopan ihmisoikeussopimuksen kannalta. Valtiot ovat myös käytännössä omaksuneet erilaisia ennakoilmoitusaikoja, joihin verrattuna ehdotettua 24 tunnin määräaikaa ei voida pitää kohtuuttoman pitkänä.

Lisäksi valtiosääntöoikeudellisessa arvioinnissa on huomioitava, että myöhemmin tehtyä ilmoitusta voitaisiin nykyiseen tapaan pitää pätevänä, jos kokouksen järjestämisestä ei aiheudu kohtuutonta haittaa yleiselle järjestykselle. Tämä sallisi edelleen ns. spontaanit kokoukset.

Edellä selostetuilla perusteilla päädyn valtiosääntöoikeudellisessa kokonaisarviossa kantaan, jonka mukaan lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Nähdäkseni perustuslakivaliokunnan mietinnössä olisi korostettava tarvetta tarkoin seurata ehdotetun muutoksen vaikutuksia ja toimivuutta erityisesti kokoontumis- ja sananvapauden kannalta ja tarvittaessa ryhtyä viipymättä toimenpiteisiin havaittujen ongelmien korjaamiseen.

Helsingissä 28. päivänä helmikuuta 2019

Tuomas Ojanen
professori
Helsinki